

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658.11.330.341.1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

© 2016 БОНДАРЕНКО С. А.

УДК 658.11.330.341.1

Бондаренко С. А.

Концептуальні засади інноваційного розвитку в системі управління підприємством

Мета статті – на основі системного підходу розкрити основні концептуальні засади інноваційного розвитку в системі управління підприємством. Проаналізовано сучасний стан інноваційної активності промислових підприємств і результати впровадження інновацій в Україні, на основі чого виявлено, що на промислових підприємствах відсутня дієва система управління інноваційною діяльністю. Причинами цього є хронічна нехватка фінансових ресурсів, недостатня замотивованість підприємств на впровадження інновацій, неготовність ресурсного забезпечення інноваційного процесу на підприємстві, несформованість специфічних компетенцій для інноваційної діяльності. Крім того, нечітка державна політика щодо інноваційного розвитку, відсутність дієвих механізмів стимулювання і забезпечення стають на завадах практичного впровадження на рівні підприємства системи управління інноваційним розвитком. Авторське дослідження сучасних концепцій інноваційного розвитку промислових підприємств дозволило конкретизувати авторську концепцію інноваційного розвитку в системі управління підприємством. Обґрунтовано актуальність постійного управлінського впливу на інноваційний розвиток підприємства, який має бути векторно-цільовою спрямованістю. Доведено, що управління інноваційним розвитком підприємства є окремим видом управлінської діяльності і потребує відповідного забезпечення. Динамічною моделлю інноваційної діяльності підприємства представлена його інноваційна система, яка включає функціональний, процесний і виконавчий блоки. Запропоновані концептуальні підходи дають узагальнене поняття щодо місця інноваційного розвитку в системі управління підприємством, що сприятиме підвищенню ефективності управління інноваційною діяльністю.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інноваційна система підприємства, система управління підприємством.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 29.

Бондаренко Світлана Анатоліївна – кандидат економічних наук, докторант, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: lana.bond15@mail.ru

УДК 658.11.330.341.1

UDC 658.11.330.341.1

Бондаренко С. А. Концептуальные основы инновационного развития в системе управления предприятием

Цель статьи – на основе системного подхода раскрыть основные концептуальные основы инновационного развития в системе управления предприятием. Проанализировано современное состояние инновационной активности промышленных предприятий и результаты внедрения инноваций в Украине, на основе чего выявлено, что на промышленных предприятиях отсутствует действенная система управления инновационной деятельностью. Причинами этого является нехватка финансовых ресурсов, отсутствие мотивов для предприятий на внедрение инноваций, неготовность ресурсного обеспечения инновационного процесса, несформированность специфических компетенций для инновационной деятельности. Кроме того, нечеткая государственная политика по инновационному развитию, отсутствие действенных механизмов стимулирования и обеспечения препятствуют практическому внедрению на предприятиях системы управления инновационным развитием. Авторское исследование современных концепций инновационного развития позволило конкретизировать авторскую концепцию инновационного развития в системе управления предприятием. Доказано, что управление инновационным развитием предприятия является отдельным видом управленческой деятельности и требует соответствующего обеспечения. Динамичной моделью инновационной деятельности предприятия представлена его инновационная система, включающая функциональный, процессный и исполнительный блоки. Предложенные концептуальные подходы дают обобщенное понятие о месте инновационного развития в системе управления предприятием, что будет способствовать повышению эффективности управления инновационной деятельностью.

Bondarenko S. A. The Conceptual Framework of Innovation Development in the Enterprise Management System

The aim of the article is to define the main conceptual framework of innovation development in the enterprise management system on the basis of the systemic approach. The current state of the innovation activity of industrial enterprises and results of introducing innovations in Ukraine have been analyzed, which revealed the absence of an effective system of innovation activity at enterprises. This results from insufficient financial resources, lack of motivation for the enterprise to introduce innovations, unpreparedness of resource provision of innovation process, unformed specific competences for the innovation activity. Besides, the vague state policy on innovation development, lack of efficient mechanisms for its stimulation and provision hinder the practical implementation of the innovation development system at enterprises. The author's study of modern concepts of innovation development allowed to specify the author's concept of innovation development in the system of enterprise management. It is proved that management of the enterprise innovation activity is a separate type of management activity and requires an appropriate support. The innovation system including functional, process and executive units is presented as a dynamic model of the enterprise innovation activity. The proposed conceptual approaches give a generalized idea about the place of innovation development in the system of enterprise management.

Keywords: innovation development, innovation activity, enterprise innovation system, enterprise management system.

Fig.: 3. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 29.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная деятельность, инновационная система предприятия, система управления предприятием.

Рис.: 3. Табл.: 3. Библ.: 29.

Бондаренко Светлана Анатольевна – кандидат экономических наук, докторант, Институт проблем рынка и экономика-экологических исследований НАН Украины (Французский бульвар, 29, Одесса, 65044, Украина)

E-mail: lana.bond15@mail.ru

Вступ. Нововведення на сьогодні вже не розглядаються як випадкові сплески в розміреному виробничому процесі. Наявність компонента знань у кожному продукті підприємства стає основою забезпечення конкурентоспроможності і розвитку підприємства, а також основним фактором створення доданої вартості. Розуміння високого ступеня ризиковості інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, що пов'язано з недосконалістю нормативно-правового забезпечення, недовістю заявлених партнерських відносин на етапах інноваційного процесу, низьким рівнем ефективності нововведень на рівні підприємства, не достатньо сформованим попитом на інноваційну продукцію на вітчизняному ринку, стає на заводі інноваційному розвитку не лише самого підприємства, але й держави в цілому. Умовою інноваційного розвитку є інституційні обумовленості інноваційних процесів, врегулювання на усіх рівнях взаємодії інноваторів, інститутів, держави, ринку і підприємства.

Такий феномен економіки знань, як інноваційний розвиток, є предметом дослідження багатьох наукових шкіл і дослідників. Вивчення робіт [1–4] показало, що більшість учених вивчають проблеми інноваційного розвитку підприємств в аспекті стратегічного управління, найчастіше досліджуючи: а) фактори інноваційного розвитку; б) форми й організаційні схеми виробничо-господарської інтеграції інноваційно-активних підприємств; в) способи акумулювання інноваційних ресурсів; г) формування пріоритетів інноваційного розвитку підприємства.

Для обґрунтування розвитку підприємств учені використовують закони організації, а сутність закону розвитку зводять до того, що кожна система прагне досягти найбільшого сумарного потенціалу під час проходження всіх етапів свого життєвого циклу [5; 6]. Розумне поєднання векторів інноваційного розвитку зі складовими інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу підприємства забезпечить отримання доходу у процесі його економічного розвитку [7; 8]. Порівняльний аналіз сучасних підходів до інноваційного розвитку підприємства дозволив виявити такі обмеження: по-перше, наявні дослідження будуються або на поняттях економічної динаміки (циклічність економічних процесів, стрибкоподібна зміна технологій, нерівноважні стани, що характеризуються технологічними розривами, тощо), спираються на функціонально-процесні підходи до інноваційної діяльності або на виявлення результатів (точного інноваційного стану), згідно з даними причинно-наслідкового аналізу, часто ігноруючи умови й обмеження застосування зарубіжного досвіду; по-друге, дослідники розглядають, як правило, один або кілька аспектів інноваційної діяльності підприємства, виділяючи їх як пріоритет-

Bondarenko Svitlana A. – Candidate of Sciences (Economics), Candidate on Doctor Degree, Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (29 Frantsuzkyi Blvd., Odessa, 65044, Ukraine)

E-mail: lana.bond15@mail.ru

ні, ігноруючи інтегративні процеси в сучасному промисловому середовищі; по-третє, наявні підходи не дозволяють враховувати комплексний системний взаємозв'язок різних елементів інноваційного розвитку й ігнорують нелінійність та наявну керовану дискретність процесу. Наявні підходи до інноваційного розвитку підприємства мають обмеження, для подолання якого потребувалась розробка нової концепції на основі системної парадигми.

Інноваційний тип розвитку (англ. Innovation model of development) сучасного суспільства характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку – створення технопарків, технополісів, проведення політики ресурсозбереження, інтелектуалізації всієї виробничої діяльності, софтизації та сервізації економіки. З'являються нові пріоритети: добробут, інтелектуалізація виробничої діяльності, посилення ролі інтелектуальних активів, розширення інвестування в інтелектуальний капітал і систему управління знаннями, використання високіх і інформаційних технологій, екологічність. Інноваційні здібності відображають один із найважливіших факторів виробництва – підприємницьку спроможність людей, що слід визначати як готовність підприємств створювати і впроваджувати інноваційні продукти.

На сьогодні не існує універсального поняття щодо належного забезпечення дієвості системи управління інноваційною діяльністю промислового підприємства. На більшості вітчизняних підприємств така система або взагалі відсутня (функціональний розподіл щодо інноваційної діяльності покладено на різні організаційні структури підприємства), або (частіше) інновації носять випадковий стихійний характер, і усі питання вирішуються в оперативному режимі. Не секрет, що не всі підприємства мають стратегію розвитку, не у всіх прописана стратегія інноваційного розвитку. Причинами цього є хронічна нехватка фінансових ресурсів, не достатня замотивованість підприємств на впровадження інновацій, неготовність ресурсного забезпечення інноваційного процесу на підприємстві (застаріле, зношене обладнання, дефіцит інноваційних кадрів, у тому числі управлінських), несформованість специфічних компетенцій для інноваційної діяльності. Крім того, нечітка державна політика щодо інноваційного розвитку, відсутність дієвих механізмів стимулювання і забезпечення стають на заводі практичному впровадженню на рівні підприємства багатьох цікавих наукових доробок щодо управління інноваційним розвитком сучасного підприємства.

Виявлені обмеження стають підставою для формування концепції управління інноваційним розвитком підприємства на основі системного підходу.

Мета статті – на основі системного підходу розкрити основні концептуальні засади інноваційного розвитку в системі управління підприємством.

Інноваційний розвиток підприємства визначається його здатністю створювати нові компетенції, які в теорії стратегічного управління розглядаються як динамічні можливості [9; 10]. Управління інноваційним розвитком підприємства повинно стратегічно визначати напрями інтеграції зусиль щодо створення інноваційних техно-

логій, продуктів, послуг і процесів на основі розробки і трансформації ключових компетенцій підприємства відповідно до мінливих факторів і умов зовнішнього середовища.

Основними показниками, що надають можливість оцінити рівень поширення інновацій, є створення і використання новітніх технологій промисловими підприємствами регіону. Для того щоб зробити висновки про рівень інноваційної діяльності в Одеській області, необхідно розглянути інноваційну активність промислових підприємств області та результати впровадження інновацій (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка кількості промислових підприємств України і Одеського регіону, що займаються інноваційною діяльністю за 2010–2014 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [11; 12]

Як видно з рис. 1, за досліджуваній період значно скоротилось число промислових підприємств в Україні (на 600 од., або на 5,7 %). Починаючи з 2013 року така тенденція стала ще більш вираженою. При цьому спостерігається значне зменшення кількості інноваційно-активних промислових підприємств як у межах України (на 43 од., або на 2,4 %, скоротилось у 2013 році порівняно з 2012 роком, а у 2014 – ще на 106 од., або на 6,2 %), так і по Одеській області (на 14 од., або на 16,9 %, скоротилось у 2013 році порівняно з 2012 роком, а у 2014 – ще на 2 од., або на 2,9 %).

Для того щоб зробити висновки про рівень інноваційної діяльності в Одеській області, необхідно

розглянути, в першу чергу, інноваційну активність її промислових підприємств, які є найбільш інноваційно активними та замотивованими до впровадження інновацій (табл. 1).

Найбільший відсоток впровадження інноваційних технологій на підприємствах області спостерігався у 2012 році (14 %). Далі цей показник знижується (9,8 % – у 2014 році). Інноваційна активність галузей промисловості у розрізі технологічних укладів за останні шість років майже не змінилася: більш активною стала інноваційна діяльність у галузі сектора середніх технологій; зросла інноваційна активність металургії та обробки металу у секторі

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових підприємств Одеської області та впровадження інновацій за період 2000–2014 рр.

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	4,8	3,3	0,7
2008	11,4	9,8	1,3
2009	14,2	10,0	0,5
2010	15,7	12,9	0,8
2011	20,6	12,8	2,2
2012	22,3	14,0	3,6
2013	17,6	11,3	3,6
2014	16,8	9,8	2,4

Джерело: сформовано автором на основі [11; 12]

низьких технологій. Аналіз виробничого сектора свідчить, що 34,4 % інноваційно-активних підприємств України за статистичною звітністю – це підприємства оптової торгівлі з нетехнологічними інноваціями.

В Україні на тлі загального зниження інноваційної активності у промисловості протягом 2008–2014 років більш інноваційно-активними були підприємства, що належать до 4-го технологічного укладу. Для порівняння, в розвинутих країнах Заходу інноваційною діяльністю займається 50–60 % загальної кількості підприємств. На сьогодні у країнах Європейського Союзу (ЄС) питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, становить близько 53 %. Найбільша кількість інноваційних підприємств серед країн ЄС знаходиться у Німеччині (79,3 %), найменша – в Болгарії (27,1 % до загальної кількості підприємств) [13].

Бачимо, що динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах Одеської області має схильність до зниження. Протягом досліджуваного періоду обсяг впровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах Одеської області значно перевищував обсяг впровадження нових технологічних процесів. Частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів перевищувала частку нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції. При цьому виробництво нових або вдосконалення існуючих засобів виробництва (інноваційних технологій), які ґрунтуються на ре-

зультатах науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт і є запорукою інноваційного розвитку економіки, впроваджувалися мало.

Це стає підставою дійти висновку, що на цей час промислові підприємства не є зацікавленими у впровадженні інновацій. Поки що основні витрати підприємств в інноваційній сфері приходяться на придбання машин та обладнання, проведенню досліджень відводиться значно менше уваги.

У структурі витрат промислових підприємств Одеської області на інноваційну діяльність частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення складає більше 90 %. У 2014 році на придбання машин та обладнання витратилося 99,3 %, при цьому на дослідження та розробки, а також на придбання нових технологій – зовсім мізерні частки. Другу позицію займають нетехнологічні – маркетингові й організаційні витрати, які можна вважати умовно інноваційними. Тобто інноваційний розвиток промислових підприємств Одеської області ґрунтується не на науково-дослідних розробках, а на придбанні закордонного обладнання та нетехнологічних інноваціях.

Першочерговими проблемами розвитку інноваційної діяльності в Україні є недостатність фінансування, неспроможність держави підтримувати ці процеси. У табл. 2 розглянуто основні джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України і Одеської області.

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України за період 2010–2014 рр.

Показники, млн грн	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Загальна сума витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств України, млн грн / %	8045,5 / 100	14333,9 / 100	11480,6 / 100	9562,6 / 100	7695,9 / 100
по Одеській області, млн грн / % від заг. обсягу по Україні	157,0 / 2,0	172,5 / 1,2	1497,4 / 13,0	91,1 / 0,9	323,9 / 4,2
з них:					
за рахунок власних коштів, млн грн / %	4775,2 / 59,4	7585,6 / 52,9	7335,9 / 63,9	6973,4 / 72,9	6540,3 / 85,0
по Одеській області	107,5 / 68,5	147,5 / 85,6	135,9 / 9,1	88,3 / 96,9	320,6 / 98,9
з державного бюджету, млн грн / %	87,0 / 1,1	149,2 / 1,0	224,3 / 2,0	24,7 / 0,3	344,1 / 4,5
по Одеській області	2,1 / 1,3	-	-	-	-
з місцевих бюджетів	5,7 / 0,1	12,3 / 0,1	17,6 / 0,1	157,7 / 1,6	-
по Одеській області	1,0 / 0,6	0,2 / 0,1	0,6 / 0,0	1,5 / 1,6	-
за рахунок коштів позабюджетних фондів	-	-	0,02 / 0,0	2,1 / 0,0	-
по Одеській області	-	-	-	-	-
за рахунок коштів вітчизняних інвесторів	31,0 / 0,4	45,4 / 0,3	154,5 / 1,3	123,7 / 1,3	-
по Одеській області	-	-	-	-	-
за рахунок коштів іноземних інвесторів	2411,4	56,9	994,8 / 8,7	1253,2 / 13,1	138,7 / 1,8
по Одеській області	42,9 / 27,3	-	600,0 / 40,1	-	-
за рахунок кредитів	-	-	2407,8 / 21,0	630,2 / 6,6	-
по Одеській області	3,5 / 2,2	24,7 / 14,3	757,1 / 50,6	1,2 / 1,3	-
інші джерел, млн грн / %	735,2 / 9,0	6484,6 / 45,3	345,8 / 3,0	397,6 / 4,2	672,8 / 8,7
по Одеській області	-	-	3,7 / 0,2	-	3,3 / 1,1

Джерело: сформовано автором на основі [11; 12]

У загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності на промислових підприємствах України підприємствам Одеської області відводиться незначний відсоток (2,0 % – у 2010 році, 1,2 % – у 2011 році, найбільше значення – 13,0 % – у 2012 році, найменше значення – 1 % – у 2013 році, 4,2 % – у 2014 році).

Аналіз даних за весь досліджуваний період (2010–2014 рр.) свідчить, що фінансування інноваційної діяльності на промислових підприємствах Одеської області відбулося в основному за власні кошти (68,5 % – у 2010 році, 85,6 % – у 2011 році, найменше значення – 9,1 % – у 2012 році, 96,9 % – у 2013 році, найбільше значення – 98,9 % – у 2014 році). У 2012 році відбулося значне фінансування іноземними інвесторами на суму 600,0 млн грн (40,1 %) і за рахунок кредитів на суму 757,1 млн грн (50,6 %). Інші джерела фінансування (кошти держбюджету, місцевих бюджетів, інші кошти) є дуже незначними. Фінансування з позабюджетних фондів і вітчизняних інвесторів взагалі відсутнє. У 2014 році із державного та місцевих бюджетів кошти для Одеської області взагалі не виділялись.

Досвід і світова практика свідчать, що імплементація ефективної інноваційної політики в регіоні неможлива без комплексної підтримки її на державному рівні. Дані аналізу вказують на кризову неспроможність державного менеджменту регулювати інноваційну діяльність промислових підприємств. Це і є причиною того, що Україна нині входить до групи країн, які знаходяться у «початковій» стадії розвитку, коли джерелами конкурентоспроможності являються або сировина, або дешева некваліфікована робоча сила. За таких умов Одеська область може перейти в групу депресивних регіонів, хоча потенціал для інноваційного розвитку досить високий.

Розвиток інноваційної діяльності промислових підприємств має підпорядковуватися загальним законам формування постіндустріального суспільства, тобто враховувати певні чинники, що визначають вектор сучасного руху вперед [13; 14]. На успіх реалізації інновацій на підприємстві впливає безліч факторів, серед яких ученими [1; 2; 4; 5; 8] відзначаються такі: науково-технічний потенціал; рівень інноваційної активності; виробничо-технічна база; основні види ресурсів, особливо інтелектуальні ресурси; крупні інвестиції; відповідна система управління, організаційне забезпечення. Правильне співвідношення і використання цих факторів, а також тісний взаємозв'язок через систему управління між інноваційною, виробничою та маркетинговою діяльністю промислового підприємства приводять до позитивного результату здійснення інноваційної стратегії.

Отже, результатом інноваційного розвитку підприємства будуть постійні прогресивні зміни якісного стану усіх систем і механізмів, а яким буде процес інноватизації (революційний або еволюційний) – залежатиме від обраного інноваційного напрямку, стратегії інноваційного розвитку, дієздатної системи управління [2; 5].

У цьому контексті інноваційний розвиток підприємства – це безперервний процес якісних змін цілового характеру, пов'язаних із інноваціями, які впроваджуються, відповідно до стратегії розвитку підприємства за рахунок ефективного використання усіх наявних, у тому числі інтелектуальних, ресурсів (як власних, так і залучених), і харак-

теризується прогресивною зміною якісного стану усіх сфер діяльності підприємства.

В основі сучасної парадигми інноваційного розвитку підприємства покладено принципи інтелектуалізації економіки. Нинішній етап розвитку економіки тісно пов'язують з використанням інтелектуальних ресурсів, що включають інтелектуальний капітал, інтелектуальну працю та інтелектуальні продукти, які, у свою чергу, також можуть бути використані як засоби виробництва [3–5; 8].

Наявність, якісний і кількісний склад інтелектуальних ресурсів підприємства, форма їх залучення (власні або запозичені), здатність підприємства як відкритої системи генерувати, використовувати та своєчасно залучати новітні інтелектуальні знання та продукти – це те, що забезпечує використання інтелектуальних ресурсів задля поступального, неперервного інноваційного розвитку підприємства. Тобто інтелектуальними ресурсами (які ще називають нематеріальними), як і матеріальними, необхідно управляти, створювати відповідну систему організації інноваційної діяльності.

Розумне поєднання векторів інноваційного розвитку зі складовими інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу підприємства забезпечить отримання доходу в процесі його економічного розвитку [12; 18].

Складні процеси, що пов'язані з технологічним розвитком і відбуваються під час розробки і застосування інноваційних технологій, видів продукції, послуг і бізнес-моделей, носять яскраво виражений нелінійний характер і супроводжуються незворотними змінами. З точки зору процесного підходу інновація носить характер ініційованих і контрольованих змін, що відбуваються на основі раціональної-вольової дії. Іншими словами, це штучно організований процес, спрямований на досягнення певного результату. При цьому інновація є системою змін, які відбувається під її впливом на підприємстві, тобто є результатом. А саме підприємство, будучи відкритою системою, що складається з відповідних елементів, може приймати або, навпаки, бути несприйнятливим до такої інновації. Інновація тут виступає як об'єкт управління, що потребує відповідних управлінських рішень і дій щодо послідовності якісної зміни системи на всіх рівнях і моніторингу освоєння і контролю змін на всіх етапах впровадження. Результатом інновації є якісні зміни підприємства як системи й одержання економічного, соціального, науково-технічного або іншого виду ефекту.

Таким чином, під інновацією слід розуміти результат цілеспрямованого процесу, який складається з відповідних етапів, якісних змін системи або окремих її елементів, що представляє собою новий спосіб задоволення вже існуючих або створення раніше не існуючих потреб у вигляді нових видів товарів, послуг, технологій виробництва, управлінських, маркетингових, соціальних технологій, комерціалізація яких знаходить своє відображення у створенні доданої вартості господарюючого суб'єкта.

Впровадження інновації на підприємстві є результатом інноваційної діяльності. Загальні підходи до визначення та управління інноваційною діяльністю в різних країнах і розробку методології системного опису інновацій в умовах ринкової економіки засновано на міжнародних стандартах,

в рамках Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка розробила «Керівництво Фраскати» [15].

Вперше офіційно поняття інноваційної діяльності термінологічно включено в Рекомендаційний законодавчий акт «Про основні засади співпраці держав-учасниць СНД у сфері науки і науково-технічну діяльність» [16]: «інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на впровадження нових ідей, наукових знань, технологій, видів продукції і т. д. в області виробництва, управління, праці на підприємстві, в галузі».

Термін «інноваційна діяльність» трактується Законом України «Про інноваційну діяльність» як діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок і зумовлює випуск

на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [17]. Для промислового підприємства інноваційна діяльність – це здійснення цілеспрямованого і творчого виробничого, науково-технічного й організаційного процесу, спрямована на реалізацію інноваційних проектів, а також на створення інноваційної інфраструктури та забезпечення її функціонування. Економічним результатом інноваційної діяльності є додана вартість (чиста поточна вартість), що формується за окремими стадіями її здійснення.

Складність і неоднозначність проблеми інноваційного розвитку зумовила появу цілої низки концепцій, кожна з яких акцентує увагу на дослідженні певного аспекту і дозволяє конкретизувати авторську концепцію інноваційного розвитку промислових підприємств (табл. 3).

Таблиця 3

Авторське дослідження сучасних концепцій інноваційного розвитку промислових підприємств

Автори	Сутність концепції	Авторська точка зору на обґрунтування методології інноваційного розвитку промислових підприємств
1	2	3
Шумпетер Й. [18]	Конкуренція на основі інновацій і наукових досліджень у корпораціях як головні чинники економічної динаміки. Існування циклічності економічного розвитку. Інноваційний розвиток розуміється як предметно-технологічний, або орієнтований на науковий результат, розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності	Інноваційний розвиток промислових підприємств у цьому контексті розглядається як комплексна інноваційна діяльність, для якої характерна творча підприємницька активність: створення і впровадження нових продуктів, методів, прийомів, технологій, створених на основі дотримання споживчих переваг із урахуванням зміни якості потреб
Хайек Ф. [19]	Концепція «розсіяного знання». Центральною частиною цієї концепції є уявлення про ринок як особливого роду інформаційний передавач, що здійснює виявлення, використання і координацію знань мільйонів незалежних один від одного людей. Виділяє динамічний аспект конкуренції; просування невіддільне від ризику; пов'язує здатність людини до творчості в умовах невизначеності з потенціалом інститутів, виправдовується ризик об'ємом доступного неявного знання	Інноваційний розвиток обумовлений відповідною концентрацією спеціальних знань. Важливим стає інформація, необхідність урахування її сприйняття і асиметричність цього процесу
Твісс Б. [20]	Інновації – процес, в якому ідея чи винахід набувають економічного сенсу. Інноваційний розвиток розуміється як функціональний, що пов'язаний із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проектів тощо	Інноваційний розвиток промислового підприємства розглядається як безперервний процес змін вже існуючих або знову створюваних продуктів і технологій, які здатні забезпечити високий рівень конкурентоспроможності
Менш Г. [21]	Інновації розглядаються як головний імпульс розвитку, що виходить від нових споживчих товарів, нових методів розробки, які визначають технологічний бум, який припадає на фазу рецесії довгої хвилі, коли економіка виявляється структурно готовою для переходу до нових базисних нововведень	На інноваційний розвиток промислових підприємств, з одного боку, впливають фактори циклічного розвитку економіки в умовах глобалізації, а з іншого боку, промислові підприємства певним чином «задають тон» інноваційному розвитку економіки, будучи замовниками та споживачами інновацій
Вегер Л. [22]	Створення та розвиток інновацій розглядається з моменту першої промислової революції 1765 р. на основі аналізу чотирьох науково-технічних революцій, які зумовили технологічний переворот в період 1980–2000 рр., що послужив основою появи нових галузей і дифузії IT-технологій у традиційні галузі економіки	Інноваційний розвиток промислових підприємств у цьому контексті постає як особливий процес розвитку, заснований на використанні інформаційних технологій, які дозволяють прискорити процес передачі знань, технологій і досвіду інтелектуальної діяльності, що породжує появу інноваційного типу відтворення
Кузик Б. Н., Яковець Ю. В. [23]	В результаті циклічного розвитку економіки відбувається заміщення старих технологічних укладів новими, принципово змінюються форми поєднання	Інноваційний розвиток промислових підприємств у цьому контексті виступає проявом їх інноваційної активності і є необхідною умовою забезпечення

1	2	3
	засобів праці. Економіка може розвиватися тільки на інноваційній основі, на базі здійснення кластерів епохальних, базисних, що поліпшують інновації	сталого розвитку економіки на основі максимально ефективного використання інтелектуального потенціалу в умовах формування конкурентного середовища
Глазьев С. Ю., Львов Д. С., Фетісов Г. Г. [24]	Можливості економічного зростання визначаються активним розвитком наукових напрямків, втіленими в інновації, для прискорення яких необхідно цілеспрямоване фінансування на основі залучення інвестицій, створення комерційних підприємств, горизонтальної інтеграції вузів, НДІ, виробництва, результатами інноваційної діяльності яких є нові науково-технічні знання, підвищення якості управління, оптимізація витрат на вищу освіту, науку і виробництво	Інноваційний розвиток промислових підприємств має бути вбудовано в загальну концепцію інноваційного розвитку економіки на основі здійснення комплексу заходів щодо стимулювання інноваційної активності всіх учасників інноваційного процесу. В умовах кластеризації економіки досягається максимальний ефект взаємодії науки, бізнесу та держави у сфері розвитку технологічних продуктів, процесних інновацій в усіх напрямках діяльності. Фінансування інноваційних проектів має здійснюватися цілеспрямовано, системно, персоналізовано із залученням усіх джерел та інструментів
Кондратьев М. Д. [25]	Інновації розглядаються як результат діяльності з оновлення, як процес, в якому ідея набуває економічний зміст і розширює сферу споживання інноваційного продукту. Наукові відкриття і винаходи мають хвилеподібну динаміку. Для інноваційного розвитку обов'язковою умовою є НДДКР і можливість їх практичного впровадження	Інноваційний розвиток промислових підприємств містить спонукальні мотиви для подальшої інноваційної діяльності на конкурентній основі всіх учасників інноваційного процесу, які залучені в процес втілення інноваційної ідеї в матеріалізований продукт, технологію або послугу, що розширюють сферу споживання і стимулюють розвиток потреб споживачів
Нікуліна О. В. [26]	Інноваційний розвиток здійснюється в умовах формування нових взаємовідносин учасників інноваційного процесу, що забезпечують не тільки поетапне створення, виробництво і розповсюдження інновацій в усі сфери економічної діяльності, а і здійснюють формування попиту на інноваційні продукти та технології в умовах модернізації економіки, схильної до впливу процесів глобалізації	У цьому контексті інноваційний розвиток промислових підприємств розглядається як цілеспрямований безперервний процес створення та поширення інновацій в тісній взаємодії всіх учасників інноваційного процесу навколо промислових підприємств, «які задають тон» і визначають напрями кластерного розвитку інноваційної економіки в умовах модернізації з урахуванням національних і регіональних пріоритетів і напрямів реалізації інноваційної політики
Бабанова Ю. В. [27]	Інтеграційно-векторна концепція інноваційного розвитку, сутність якої полягає в якісній зміні системи взаємопов'язаних показників, що характеризуються, з одного боку, приналежністю до певного поля підприємства, а з іншого – спрямованістю на етап інноваційної діяльності	Необхідність підвищення якості вибору напрямку управлінських впливів, що забезпечують цільову динаміку інноваційного розвитку, обумовила формування методології оцінки інноваційного стану підприємства як системи різноспрямованих векторів
Федулова Л. І. [28]	Інноваційний розвиток – це такий розвиток підприємства, де джерелом розвитку є інновації. Управління інноваційним розвитком підприємств різних видів економічної діяльності повинно реалізовуватись на основі інноваційних цільових програм. Основним інструментом реалізації цільової програми управління інноваційним розвитком підприємства є проектний підхід	Важливе значення в забезпеченні ефективності інноваційного розвитку підприємства, безумовно, має розроблення відповідної організаційної структури. Її визначають вибрана цільова спрямованість і стратегія інноваційного розвитку

Джерело: сформовано автором на основі [18–28]

Концептуальні засади інноваційного розвитку промислового підприємства мають будуватися, виходячи з того, що основною метою інноваційного розвитку підприємства є підвищення його конкурентоспроможності, що визначається такими факторами, як управлінський ресурс, наявність визначеної стратегії та виробничий і інноваційний потенціал [6].

Парадигма інноваційного розвитку, її системність, що виражається в плануванні та організаційно-економічному забезпеченні інноваційного розвитку підприємства, розу-

міється як перманентний (постійний, неперервний) процес нововведень, заснований на збалансованому розподілі інвестицій між технологічними, маркетинговими й організаційними рішеннями, дослідження яких дасть можливість виявити закономірності розвитку промислового підприємства.

Концептуальну основу інноваційного розвитку в системі управління підприємством складають:

- Об'єкт управління інноваційним розвитком – керована система: інновація, інноваційний про-

цес, економічні відносини, що виникають між суб'єктами інноваційної діяльності й учасниками ринку інновацій. Функції об'єкта управління інноваційним розвитком: задоволення потреб суспільства на якісно новому рівні; формування і задоволення нових потреб суспільства; дифузія інновацій.

- Суб'єкти управління інноваційним розвитком – керуюча система (один або група працівників, які здійснюють цілеспрямований вплив на об'єкт управління: керівництво організації (керівник), інноваційні менеджери). Функції суб'єкта управління інноваційним розвитком: прогнозування – розробка на тривалу перспективу зміни техніко-технологічного та економічного стану об'єкта управління в цілому і його різних частин; планування – весь комплекс заходів із вироблення планових завдань в інноваційному процесі і втілення їх на практиці; організація – об'єднання людей, які спільно реалізують інноваційну програму на базі прийнятих правил і процедур; мотивація – механізм формування зацікавленості працівників у результатах своєї праці зі створення і реалізації інновацій; регулювання – вплив на об'єкт управління для досягнення стану стійкості техніко-технологічної та економічної систем у випадку відхилення від встановлених параметрів; координація – узгодженість робіт усіх ланок системи управління, апарату управління і окремих фахівців; контроль – зіставлення запланованих і фактичних результатів інноваційного процесу та коригування управлінських впливів.
- Вплив суб'єкта на об'єкт здійснюється через механізм управління інноваційною системою, який представляє собою підходи до управління інноваційною діяльністю, відповідні форми їх реалізації. Основними елементами механізму управління інноваційним розвитком підприємства є: 1) цілі управління – перспективи інноваційного розвитку підприємства; 2) критерії управління – кількісне вираження цілей; 3) фактори управління – елементи об'єкта управління та їх зв'язки, на які слід здійснювати вплив для досягнення поставлених цілей; 4) методи впливу на фактори управління; 5) ресурси управління – потенціал підприємства, під час використання якого реалізується обраний метод управління і забезпечується досягнення поставлених цілей.
- Основні принципи управління інноваційним розвитком підприємства є: пріоритетність цілей і задач інноваційного розвитку; неперервність інноваційних процесів в усіх ланках виробництва і управління; перспективна спрямованість усіх робіт, пов'язаних із інноваціями; результативність і реальний відчутний ефект від впровадження інновацій у розробках, виробництві і управлінні; перехід від «реактивної» форми управління до управління на основі аналізу і прогнозів; усунення природного опору змінам; розподіл відповідальності, повноважень і «примусення» до прогресу

(в інноваційній сфері), включаючи створення відповідних інститутів; реалізація наукового підходу до прийняття рішень по нововведенням; вивчення і впровадження досвіду передових вітчизняних і зарубіжних підприємств цієї галузі в області інноваційного розвитку; інформатизація на всіх рівнях функціонування інноваційної системи підприємства; врахування кінцевого попиту і формування потреб на результати інноваційної діяльності.

- Функціональний зміст і основні етапи процесу управління інноваційним розвитком, взаємоузгодженість із обмеженнями організаційної структури підприємства: 1) формулювання цілей довгострокового розвитку підприємства і визначення ролі інноваційної діяльності (прибуток, розширення сегмента ринку, вихід на новий ринок тощо); 2) вибір інноваційної стратегії розвитку; 3) визначення прийомів менеджменту інновацій на підприємстві залежно від мети управління, конкретних завдань щодо управління: прийоми, що впливають тільки на створення інновації (трендвотчінг, бенчмаркінг, способи маркетингових досліджень, планування маркетингу інновацій); прийоми, що впливають як на створення, так і на реалізацію, просування і поширення інновації (трендхантинг, інжиніринг, реінжиніринг, бренд-стратегію); прийоми, що впливають тільки на реалізацію, просування і поширення інновації (трендсеттінг, цінові прийоми управління, сегментування ринку, мерджер); 4) розробка програми управління інноваційними процесами (інноваційної цільової програми), яка являє собою узгоджений за термінами, результатами і фінансовим забезпеченням комплекс дій для досягнення поставленої мети. Інноваційна цільова програма – це сукупність робіт (заходів), спрямованих на досягнення цілей інноваційного розвитку. В рамках програми цілі необхідно визначати згідно з наявними ресурсами. Таких інноваційних програм підприємства може бути кілька, кожна з яких орієнтована на досягнення проміжної мети певного рівня дерева цілей, або може бути розроблена одна комплексна цільова інноваційна програма, що складається з декількох підпрограм (проектів); 5) організація робіт по виконанню інноваційних програм (проектів), визначення окремих видів заходів, обсягів і джерел фінансування цих робіт, конкретних виконавців, термінів виконання тощо; 6) контроль за виконанням намічених програм; 7) моніторинг інноваційного розвитку підприємства; 8) аналіз та оцінка ефективності прийомів управління інноваційними процесами на підприємстві; 9) коригування стратегічних цілей, прийомів менеджменту інновацій.

Взаємозв'язок між цими положеннями ілюструє рис. 2.

Інноваційний розвиток підприємства потребує постійного управлінського впливу, характеризується векторно-цільовою спрямованістю. В умовах стратегічних

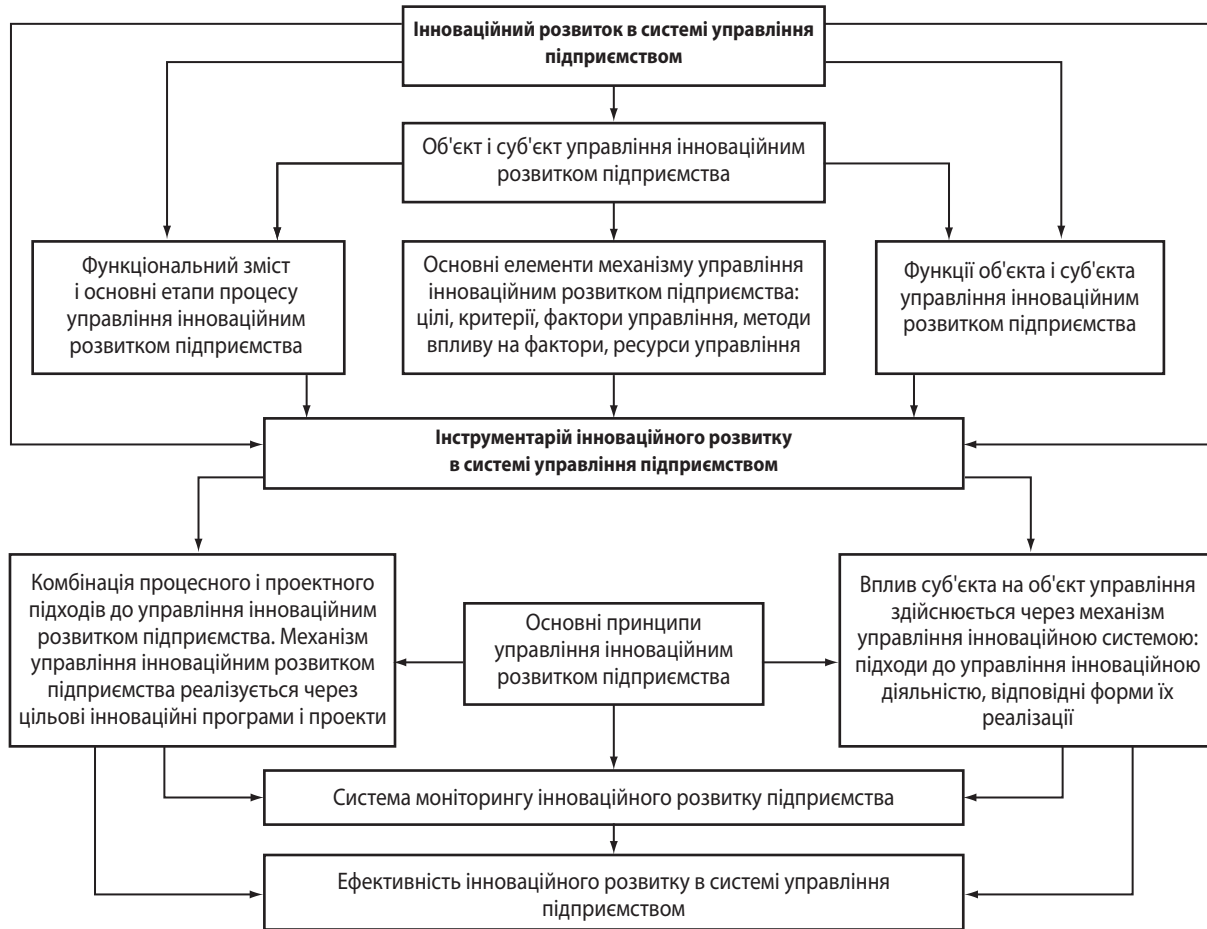

Рис. 2. Концептуальна схема інноваційного розвитку в системі управління підприємством

Джерело: сформовано автором

змін система менеджменту підприємства має оперативну реакцію і своєчасно коригувати вектори розвитку. Динамічний розвиток середовища функціонування підприємства вимагає перехід від лінійної парадигми інноваційного розвитку до системної. Інноваційні процеси стають компонентом регулярної господарської діяльності підприємств, які вимагають чітких уявлень про методи організації, планування, управління і контролю.

Сучасна наукова думка щодо системи управління інноваційною діяльністю промислового підприємства являє собою уяву про специфічний апарат взаємоузгоджених зв'язків управлінських процесів, спрямованих на регулювання взаємовідносин підприємства з усіма суб'єктами взаємодії в ході інноваційного процесу, виконання як поточної операційної діяльності, так і дотримання цільових стратегічних орієнтирів.

Виділяють такі підходи до управління інноваційним розвитком підприємства: процесний, системний, життєво-циклічний, маркетинговий і проектний.

Для управління розвитком промислових підприємств вважається доцільним використання процесного підходу, оскільки він забезпечує збалансованість і взаємоузгодженість усіх процесів, функцій і видів діяльності. Механізм управління інноваційним розвитком підприємства реалізується через цільові інноваційні програми. За умови

цільового управління інноваційним розвитком підприємства, забезпечення ефективного досягнення як стратегічних, так і тактичних цілей розвитку підприємства, необхідно чітко визначитись із пріоритетними напрямками за виділеними бізнес-процесами.

Очевидно, що розвиток нововведення в часі, наявність чітко вираженої стадійності й етапів здійснення інновацій, узгодженості за програмними цілями і ресурсами, а також послідовного створення доданої вартості і зростання вартості в довгостроковій перспективі знаходить відображення в проектному підході. Тобто в межах виділених бізнес-процесів розробляються інноваційні проекти. Система менеджменту має забезпечити перехід від проектного підходу в організації нововведень до регулярного менеджменту інноваційної діяльності, перетворення її в системну компоненту операційної діяльності.

При цьому важливим є адекватне визначення «об'єму» інноваційної діяльності та формування такої системи управління інноваційним розвитком промислового підприємства, яка б дала можливість враховувати весь комплекс чинників і результатів, пов'язаних із інноваційними змінами. Вирішення таких завдань можливе лише за умови мобілізації усіх компонентів інноваційного потенціалу підприємства, дієвості адаптивних механізмів щодо викликів оточуючого середовища, формування ор-

ганізаційного ресурсу на всіх рівнях управління науково-технологічним та інноваційним процесом.

В основу інноваційного розвитку покладено принципи інтелектуалізації економіки. Інтелектуальні ресурси підприємства включають інтелектуальний капітал, інтелектуальну працю та інтелектуальні продукти, які, у свою чергу, також можуть бути використані як засоби виробництва. Інтелектуальні ресурси трансформуються в інтелектуальний капітал, який, у свою чергу, виступає інтелектуальним ресурсом для нового обороту капіталу. Інтелектуальні ресурси виступають основою для визначення інтелектуального потенціалу. Розумне поєднання векторів інноваційного розвитку зі складовими інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу підприємства забезпечить отримання доходу в процесі його економічного розвитку.

Інноваційному розвитку промислового підприємства має сприяти його інноваційна система, яка є складною, відкритою, динамічною моделлю інноваційної діяльності, що поєднує в просторі і в часі сукупність елементів, відображає характер і напрямки їх взаємовідносин у процесі досягнення поставлених цілей між усіма суб'єктами інноваційної діяльності і учасниками ринку інновацій. Сутність інноваційної системи полягає у гармонійному просторово-часовому об'єднанні певної сукупності елементів інноваційної діяльності з урахуванням їх мікро- і макрооточення для розробки і реалізації інноваційних проектів і програм з метою досягнення сукупного ефекту і якісної зміни економічної діяльності. Інноваційна система включає функціональний, процесний і виконавчий блоки (рис. 3).

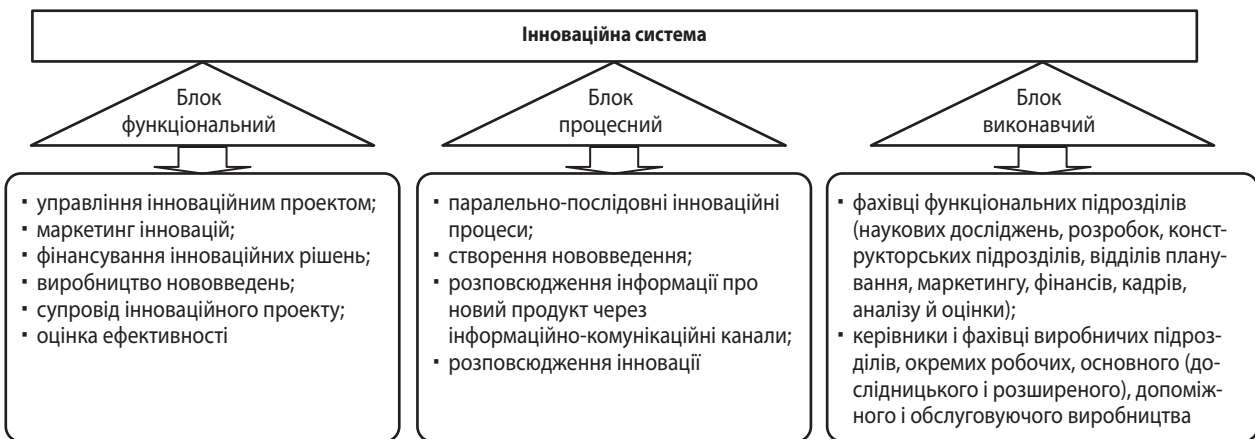

Рис. 3. Складові інноваційної системи

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Зміст інноваційної системи визначається комплексом інноваційних бізнес-процесів, спрямованих на задоволення запитів і потреб у нововведеннях, що спрямовані на отримання та постійний приріст прибутку, а також їх функціональною, управлінською і виконавчою підтримкою і необхідним методичним, ресурсним, нормативним, інформаційним і допоміжним забезпеченням. Принципами інноваційної системи будь-якого рівня є її комплексний характер, відкритість, активність, організованість, результативність.

Задачами організації інноваційної системи промислового підприємства є:

- 1) збереження і нарощування інноваційного потенціалу підприємства, який включає у себе: кадровий склад спеціалістів; структурний склад (організацію управління підприємством); фондоозброєність підприємства, у тому числі енергетичне забезпечення, наявність і ступінь зносу техніки; інформаційне забезпечення (архіви, науково-технічна інформація, бібліотека, бази даних, комп'ютерні мережі, програмне забезпечення, засоби зв'язку і комунікації); інтелектуальну власність (ліцензії, патенти, комплекти конструкторської і технічної документації, технологічні процеси, ноу-хау тощо);
- 2) вибір базової стратегії і розробка плану маркетингу. Виділяють 5 базових стратегій: зниження

собівартості; диференціація продукції; сегментація ринку; впровадження нововведень; негайного реагування на потреби ринку. Найбільш доцільним вважається вибір між 2-ю і 3-ю стратегіями;

- 3) аналіз цільових напрямків розвитку нових технологій, що вимагають оснащення підприємства новим обладнанням;
- 4) розробка нової нормативно-документальної бази (стандарты, інструкції, накази, положення тощо);
- 5) розробка методик та розрахунок основних показників фінансово-економічної ефективності інвестиційної програми інноваційної системи виробництва.

В основі сучасної парадигми інноваційного розвитку промислового підприємства покладено принцип мережевої співпраці, під яким розуміється ефективна організація взаємовідносин між науково-дослідними організаціями та іншими учасниками інноваційного процесу на всіх рівнях управління.

Мережа розглядається як структура регулювання. До компонента інноваційного процесу додається одержання нових технічних рішень, при чому важливими елементами стають оригінальність рішень і рівень трансакційних витрат. В основі створення мереж у рамках інноваційних процесів лежить максимізація взаємної вигоди всіх учасників, їх взаємодія у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, оптимального комбінування

і використання ресурсів, включаючи знання. Підприємницька мережева взаємодія дозволяє адаптувати внутрішню структуру і зовнішні взаємозв'язки до динамічних змін зовнішнього середовища підприємства. Саме парадигма мережевої взаємодії в умовах відкритості повинна лежати в основі розробок теорії і тенденцій інноваційного розвитку в сучасних умовах.

Висновки. Проведеним дослідженням встановлено, що інноваційний розвиток займає значне місце в системі управління промисловим підприємством, являється результатом інноваційної діяльності. Управління інноваційним розвитком підприємства є окремим видом управлінської діяльності і потребує відповідного забезпечення. Динамічною моделлю інноваційної діяльності підприємства є його інноваційна система, яка включає функціональний, процесний і виконавчий блоки. Запропоновані концептуальні підходи дають узагальнене поняття щодо місця інноваційного розвитку в системі управління підприємством, що сприятиме підвищенню ефективності управління інноваційною діяльністю.

Перспективою подальших досліджень у зазначеному напрямку являється науково-методичне обґрунтування: 1) механізму управління інноваційним розвитком підприємства на засадах комбінації процесного і проектного підходів до управління інноваційним розвитком підприємства, який реалізується через цільові інноваційні програми і проекти та 2) механізму управління інноваційною системою підприємства: конкретних підходів до управління інноваційною діяльністю, відповідних форм їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанова Ю. В. Методология оценки уровня инновационного развития предприятия / Ю. В. Бабанова, В. М. Орлов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2013. – № 4. – С. 4–10.
2. Коробейников О. П. Интеграция стратегического и инновационного менеджмента / О. П. Коробейников, А. А. Трифилова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 4. – С. 14–19.
3. Курносова О. А. Концепция управления инновационным развитием отечественных энергопредприятий / О. А. Курносова, А. П. Микитенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – Т. 2, № 3. – С. 189–193.
4. Нойбауэр Х. Инновационная деятельность на малых и средних предприятиях / Х. Нойбауэр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cfin.ru/management/strategy/smallbiz_inno.shtml
5. Кизим Н. А. Адаптивные модели в системах принятия решений : монография / Н. А. Кизим, Т. С. Клебанова. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2007. – 368 с.
6. Пушкар А. И. Моделирование управляемого развития экономических систем / А. И. Пушкар // Современные проблемы моделирования социально-экономических систем : монография. – Х. : ФЛП Александрова К. М. ; ИД «ИНЖЭК», 2009. – С. 50–65.
7. Экономический потенциал административных и производственных систем : монография / Под общ. ред. О. Ф. Балацкого. – Сумы : Университетская книга, 2006. – 973 с.
8. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком : навч. посібник / С. М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб і доп. – Суми : Університетська книга; К. : ВД «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с.
9. Бояцис Р. Компетентный менеджер. Модель эффективной работы / Р. Бояцис; [пер. с англ.]. – М. : НИРРО, 2008. – 352 с.
10. Уиддет С. Руководство по компетенциям / С. Уиддет, С. Холлифорд ; [пер. с англ.]. – М. : Изд-во ГИППО, 2008. – 228 с.
11. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
12. Сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://od.ukrstat.gov.ua/>
13. Характеристика інноваційної діяльності підприємств // Офіційний сайт Українського інституту науково-технічної і економічної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uitei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446
14. Соловьев В. П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике. Синергетические эффекты инноваций : монография / В. П. Соловьев. – К. : Феникс, 2004. – 560 с.
15. Измерение научно-технической деятельности. Предлагаемая стандартная практика для обследований исследований и экспериментальных разработок: Руководство Фраскати / Пер. и научн. ред. Л. М. Гохберга. – Париж – Москва : ОЭСР ; ЦИСН, 1995. – 148 с.
16. Об основных принципах сотрудничества государственных участников СНГ в сфере науки и научно-технической деятельности : Рекомендательный законодательный акт : Утвержден Постановлением Межпарламентской Ассамблеи государств – участников СНГ 13.05.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.kulichki.com/zak/megd/megd03059.htm>
17. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – 266 с.
18. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1992. – 231 с.
19. Хайек Ф. Право, законодательство и свобода / Ф. Хайек. – М. : ИРИ СЭН, 2006. – 648 с.
20. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс ; [сокр. пер. с англ.; авт. предисл. науч. ред. К. Ф. Пузыня]. – М. : Экономика, 1989. – 217 с.
21. Mensch G. Das technologische Patt. Innovationen überwinden die Depression / G. Mensch. – Frankfurt am Main : Umschau-Verl, 1975 (Engl. Ausg. : Stalemate in Technology. – Cambridge : Ballinger, 1979).
22. Вегер Л. Изучаются закономерности нововведений учеными / Л. Вегер // Экономика научных исследований. – М. : Наука, 1981.
23. Кузык Б. Н. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее. Т. 6 : Перспективы становления интегральной цивилизации / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. – М. : Институт экономических стратегий, 2009. – 576 с.
24. Глазьев С. Ю. Эволюция технико-экономических систем: возможности и границы централизованного регулирования / С. Ю. Глазьев, Д. С. Львов, Г. Г. Фетисов. – М. : Наука, 1992. – 289 с.
25. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избр. труды / Н. Д. Кондратьев ; [сост. Ю. В. Яковец]. – М. : Экономика, 2002. – 767 с.
26. Никулина О. В. Системный подход к управлению инновационным развитием промышленных предприятий / О. В. Никулина // Современные технологии управления. – 2012. – № 5 (17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sovman.ru>

27. Бабанова Ю. В. Методология оценки уровня инновационного развития предприятия / Ю. В. Бабанова, В. М. Орлов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2013. – № 4. – С. 3–10.

28. Федулова Л. І. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств / Л. І. Федулова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С. 122–135 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>

29. Шапошникова С. В. Управление различными типами инновационных систем / С. В. Шапошникова // Инновационные технологии управления. ИнВестРегион. – 2008. – № 4. – С. 27–31.

REFERENCES

Babanova, Yu. V., and Orlov, V. M. "Metodologiya otsenki urovnya innovatsionnogo razvitiya predpriyatiya" [The methodology of estimation of level of innovative development of enterprise]. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, no. 4 (2013): 4-10.

Boyatsis, R. *Kompetentnyy menedzher. Model effektivnoy raboty* [A competent Manager. Model effective working]. Moscow: HIPPO, 2008.

Babanova, Yu. V., and Orlov, V. M. "Metodologiya otsenki urovnya innovatsionnogo razvitiya predpriyatiya" [The methodology of estimation of level of innovative development of enterprise]. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, no. 4 (2013): 3-10.

Ekonomicheskyy potentsial administrativnykh i proizvodstvennykh sistem [The economic potential of administrative and production systems]. Sumy: Universitetskaya kniga, 2006.

Fedulova, L. I. "Kontseptualni zasady upravlinnia innovatsionnykh rozvytkom pidpriemstv" [Conceptual bases of management of innovative development of enterprises]. <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>

Glazev, S. Yu., Lvov, D. S., and Fetisov, G. G. *Evolutsiya tekhniko-ekonomicheskikh sistem: vozmozhnosti i granitsy tsentralizovannogo regulirovaniya* [The evolution of techno-economic systems: possibilities and limits of centralized regulation]. Moscow: Nauka, 1992.

Illiashenko, S. M. *Upravlinnia innovatsionnykh rozvytkom* [Management of innovative development]. Sumy; Kyiv : Universytetska knyha; VD «Kniashnia Olha», 2005.

Izmereniye nauchno-tekhnicheskoy deyatelnosti. Predlagayemaya standartnaya praktika dlya obsledovaniy issledovaniy i eksperimentalnykh razrabotok: Rukovodstvo Fraskati [The measurement of scientific and technological activities. Proposed standard practice for surveys of research and experimental development: Frascati Manual]. Paris; Moscow: OESR; TsISN, 1995.

Korobeynikov, O. P., and Trifilova, A. A. "Integratsiya strategicheskogo i innovatsionnogo menedzhmenta" [Integration of strategic and innovation management]. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, no. 4 (2001): 14-19.

"Kharakterystyka innovatsionnoy diialnosti pidpriemstv" [The characteristics of innovation activity of enterprises]. Ofitsiinyi sait Ukrainskoho instytutu naukovo-tekhnichnoi i ekonomichnoi informatsii. http://www.uintei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446

Khayek, F. *Pravo, zakonodatelstvo i svoboda* [Law, legislation and liberty]. Moscow: IRI SEN, 2006.

Kuzyk, B. N., and Yakovets, Yu. V. *Tsivilizatsii: teoriya, istoriya, dialog, budushchee* [Civilizations: theory, history, dialogue, future].

Vol. 6 : Perspektivy stanovleniya integralnoy tsivilizatsii. Moscow: Institut ekonomicheskikh strategiy, 2009.

Kondratyev, N. D. *Bolshiy tsikly konyunktury i teoriya predvideniya* [Large cycles of conjuncture and theory of foresight]. Moscow: Ekonomika, 2002.

Kurnosova, O. A., and Mikitenko, A. P. "Kontseptsiya upravleniya innovatsionnykh razvitiyem otechestvennykh energopredpriyatiy" [The concept of management of innovative development of domestic power utilities]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* vol. 2, no. 3 (2009): 189-193.

Kizim, N. A., and Klebanova, T. S. *Adaptivnyye modeli v sistemakh prinyatiya resheniy* [Adaptive models in decision-making systems]. Kharkiv: ID «INZhEK», 2007.

[Legal Act of Ukraine] (2002).

Mensch, G. *Das technologische Patt. Innovationen Uberwinden die Depression* Frankfurt am Main: Umschau-Verl, 1975.

Nikulina, O. V. "Sistemnyy podkhod k upravleniyu innovatsionnykh razvitiyem promyshlennykh predpriyatiy" [System approach to management of innovative development of industrial enterprises]. <http://sovman.ru>

Noybauer, Kh. "Innovatsionnaya deyatelnost na malyykh i srednykh predpriyatiyakh" [Innovation in small and medium-sized enterprises]. http://www.cfin.ru/management/strategy/smallbiz_inno.shtml

"Ob osnovnykh printsipakh sotrudnichestva gosudarstv - uchastnikov SNG v sfere nauki i nauchno-tekhnicheskoy deyatelnosti : Rekomendatelnyy zakonodatelnyy akt" [About main principles of cooperation of States-participants of the CIS in the sphere of science and scientific-technical activities : Advisory legislative act]. <http://pravo.kulichki.com/zak/megd/megd03059.htm>

Pushkar, A. I. "Modelirovaniye upravlyayemogo razvitiya ekonomicheskikh sistem" [Modeling managed the development of economic systems]. In *Sovremennyye problemy modelirovaniya sotsialno-ekonomicheskikh sistem*, 50-65. Kharkiv: FLP Aleksandrova K. M.; ID «INZhEK», 2009.

Sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti. <http://od.ukrstat.gov.ua/>

Shumpeter, Y. *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [The theory of economic development]. Moscow: Progress, 1992.

Solovyev, V. P. *Innovatsionnaya deyatelnost kak sistemnyy protsess v konkurentnoy ekonomike. Sinergeticheskiye efekty innovatsiy* [Innovative activity as system process in a competitive economy. Synergetic effects of innovation]. Kyiv: Feniks, 2004.

Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://ukrstat.gov.ua/>

Shaposhnikova, S. V. "Upravleniye razlichnymi tipami innovatsionnykh sistem" [Managing different types of innovation systems]. *Innovatsionnyye tekhnologii upravleniya. InVestRegion*, no. 4 (2008): 27-31.

Twiss, B. *Upravleniye nauchno-tekhnicheskimi novovvedeniyami* [Office of scientific and technical innovations]. Moscow: Ekonomika, 1989.

Uiddet, S., and Kholiford, S. *Rukovodstvo po kompetentsiyam* [Leadership competency]. Moscow: Izd-vo GIPPO, 2008.

Veger, L. "Izuchayutsya zakonomernosti novovvedeniy uchenymi" [Examines the patterns of innovations by scientists]. In *Ekonomika nauchnykh issledovaniy*. Moscow: Nauka, 1981.